

Redactioneel

Deze aflevering van de *BMCN* begint met een financiële crisis en eindigt met een oorlog. In het openingsartikel analyseert Jaco Zuijderduijn de voorgeschiedenis van de zogenaamde ‘financiële revolutie’ in Holland in de zestiende eeuw, waarbij de publieke schuld werd gecentraliseerd en de kredietwaardigheid van de overheid werd vergroot. Zuijderduijn betoogt dat deze vernieuwingen niet op gang werden gebracht door de geldhonger van Karel V, maar door de crisis van de overheidsfinanciën in de jaren tachtig van de vijftiende eeuw. Historische cultuur in een revolutionaire periode is het onderwerp van het volgende artikel in dit nummer. Hoe werd geschiedenis gebruikt in het maatschappelijk en politiek debat in de Zuidelijke Nederlanden in de Franse Tijd? Brecht Deseure laat aan de hand van een toespraken van ‘revolutionaire redenaars’ in de jaren tussen 1792 en 1799 zien hoe vooral in Antwerpen het dominante revolutionaire geschiedverhaal met allerlei lokale elementen werd opgefleurd. Vrijheid en Gelijkheid aan de Schelde was net weer iets anders dan Vrijheid en Gelijkheid aan de Seine.

Het jaar 2009 was onder andere ‘Darwinjaar’. De 150ste verjaardag van de verschijning van de *On the Origin of Species* ging ook in Nederland niet ongemerkt voorbij. Bert Theunissen beschouwt de oogst aan nieuwe boeken in een reviewartikel. Bleef Nederland bij in dit opzicht of lopen we achter in vergelijking met de Angelsaksische landen?

Het discussiedossier is dit keer gewijd aan de dissertatie van Luuk van Middelaar, *De passage naar Europa. Geschiedenis van een begin*. Drie specialisten bespreken het boek: politicoloog Steven Van Hecke, Oost-Europa deskundige André Gerrits en economisch historicus Hein Klemann. Wat levert de benadering van Van Middelaar in hun ogen op aan waardevolle nieuwe inzichten of vragen over de geschiedenis van de Europese eenwording? Van Middelaar betoogt in zijn antwoord dat de Europese Unie ‘deeply political’ is en laat aan de hand van de recente financiële crisis in Griekenland nog eens zien dat ‘de tussensfeer’, de wereld van de lidstaten, de voornaamste bron en drager is van Europese politiek.

Een eigentijds item van historische cultuur wordt ontleend in de rubriek Forum. Naar aanleiding van de televisieserie *De Oorlog* (2009) ontspint zich een debat tussen Hans Blom, die als *senior advisor* bij het maken van deze documentairereeks was betrokken, en Barbara Henkes, die de serie in nummer 1 van deze jaargang van de *BMCN* besprak. Blom stelt dat Henkes de bedoelingen van de makers verkeerd heeft weergegeven; Henkes verdedigt haar eigen manier van kijken. Met deze bijdragen is de discussie in dit blad gesloten.

In het vorige, dubbeldikke nummer van de *BMGN* heeft de lezer de boekbesprekingen moeten missen. Dat gemis wordt hier met circa twintig recensies goedge maakt.

Tot slot: in de zomer van dit jaar heeft Thérèse de Hemptinne afscheid genomen van de redactie van de *BMGN*. Zij heeft zich zeven jaar lang met veel deskundigheid en charme voor het tijdschrift ingezet. Eén van haar meest markante bijdragen was het themanummer over adelsonderzoek in Nederland en België, dat zij in 2008 samen met Jan Dumolyn redigeerde. De redactie is haar bijzonder erkentelijk voor het werk dat zij voor de *BMGN* heeft verzet. Als opvolger van Thérèse de Hemptinne verwelkomen wij Anne-Laure Van Bruaene. Zij is verbonden aan de Universiteit Gent. Haar specialisme is cultuurgeschiedenis van de vroegmoderne tijd.

Namens de redactie,

KAREL DAVIDS

De laatmiddeleeuwse crisis van de overheidsfinanciën en de financiële revolutie in Holland¹

JACO ZUIJDERDIJN

3

BMGCN | DEEL 125 - 4 | 3 - 24

The Late Medieval Crisis of Government Finance and the Financial Revolution in Holland
Historians of the Dutch Revolt have suggested that the success of the rebellious provinces can be explained by sixteenth-century financial innovations that improved the creditworthiness of the States of Holland. This article claims that this development was triggered by a severe crisis of public finance in these States at the end of the fifteenth century. An analysis of the ensuing reorganization shows that some of these innovations were first introduced as a means of crisis management. This article uncovers some of the elements that allowed the States to create provincial debt on a more structural basis after 1515, during Holland's 'financial revolution'.

In 1500 maakte Holland deel uit van de Bourgondische Nederlanden en was het een verstedelijkt, maar economisch nog niet heel belangrijk gebied. Een eeuw later was het beeld totaal anders: het gewest leidde de Opstand van de Noordelijke Nederlanden tegen Filips II (1555-1581) en stond aan de vooravond van de Gouden Eeuw. Hoe valt het succes van Holland te verklaren? Veel historici wijzen op de centralisering van de gewestelijke financiën, gedurende Hollands 'financiële revolutie' vanaf 1515.

Dit artikel gaat over het belang van gebeurtenissen die daaraan vooraf gingen, tussen 1482 en 1515. Onder Maximiliaan van Habsburg (regent tussen 1482-1493 en 1506-1515) en Filips de Schone (1493-1506) vonden namelijk opmerkelijke veranderingen plaats in het functioneren van de Staten van Holland die naadloos aansluiten bij de latere financiële revolutie. Ik zal laten zien dat het decentrale laatmiddeleeuwse financiële systeem tussen 1482 en 1515 al langzamerhand ingeruild werd voor het centrale systeem dat tijdens de Opstand en onder de Republiek werd gebruikt.